

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת יתרו תשע"ו:

בדין מצות כיבוד אב ואם האם היא מצוה שבין אדם למקום או בין אדם לחברו

- א. בספר מנחת חינוך¹ הסתפק במי שלא כיבד את אביו או אמו כראוי, ובא לעשות תשובה, האם צריך לרצותם, או די לו בתשובה בינו לקונו. דהנה במצוות שבין אדם למקום כיון שעשה אדם תשובה מוחלים לו, אולם במצוות שבין אדם לחבירו אין מוחליו לו עד שירצה את חברו. והסתפק המנ"ח האם כיבוד או"א דינה כמצוה שבין אדם לחבירו, כיון שהצטוה האדם לכבד את הוריו, או שמכיון שלכל אדם אינו מחויב בכך, ורק להוריו מחמת מצות הבורא לכבדם, דין מצוה זו כדין מצוה שבין אדם למקום שדי לו בתשובה.
- ב. ולכאוי יש מקום להוכיח קצת שדין מצוה זו כדין מצוה שבין אדם למקום, מדברי הרמב"ן² והאבן עזרא שכתבו שחמש הדברות הראשונות הינם מצוות שבין האדם למקום והחמש האחרונות הינם מצוות שבין אדם לחברו, (וביאר האבן עזרא שלכן בחמש דברות הראשונות הוזכר שם ה' ולא באחרונות), וביאר שם הרמב"ן דכיבוד אב ואם כבוד המקום הוא שכבודו הוא לכבד את ההורים שהשתתפו ביצירתו, הרי שכיבוד אב ואם ממצוות שבין אדם למקום היא, וא"כ מסתבר שדי בתשובה, כדין מצוות שבין אדם למקום.
- ג. אולם יש לדחות כמובן, שי"ל שכיבוד אב ואם תרוייהו איתנהו ביה, גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחבירו, ומחמת כבוד המקום הכלול במצוה זו נכללה בחמש דברות הראשונות, אף שיש בה גם את ענין מצוות שבין אדם לחבירו.
- ד. ונראה להוכיח קצת מדברי הגמרא בקידושין³ שכיבוד אב ואם הוא מהמצוות שהאדם נעשה על ידם טוב לשמים וטוב לבריות, הרי שכיבוד אב ואם הוא מצוה שבין אדם לחברו, וכך מוכח מדברי החינוך⁴ שכתב שמצות כיבוד אב ואם שרשה היא הכרת הטוב להוריו שהביאוהו לעולם⁵, הרי שבמצוה זו יש גם ענין שבין אדם למקום וגם ענין שבין אדם לחבירו.
- ה. והנה בספר חרדים⁶ ובחינוך האריכו לבאר שמצות כיבוד אב ואם אינה רק במעשה, אלא עיקרה בלב להעריך ולאהוב את הוריו כראוי⁷, עייש"ה.

¹ מצוה ל"ג אות ג'.

² שמות כ"י"ג.

³ דף מ.

⁴ מצוה ל"ג.

⁵ וכן ראיתי שמביאים בשם המדרש שכיבוד או"א היא כפריעת חוב להוריו.

⁶ כלל ס"ז ס"א.

קהל עדת ישורון

ירושלים

- ומסתבר שאף אם ננקוט שמי שלא כיבד את הוריו כראוי חייב לבקש את מחילתם, אין זה אלא כשחטא כנגדם במעשה או באי עשייה, אולם כל שחטא בלב והם לא הרגישו בכך, נראה פשוט שאין זה אלא בינו לבין קונו.
- ו. ויש להסתפק בחובת הכיבוד לבעל אמו ואשת אביו ואחיו שהתרכו אף הם למצות כיבוד, האם כלפיהם המצוה היא כבוד במעשים גרידא או גם בהם הצטוונו לכבדם אף בלב.
- ז. ולכאור' נראה דהדבר תלוי בנידון האם חובת הכיבוד כלפיהם היא חובה אישית או מחמת כבוד האב והאם, דלגבי בעל אמו ואשת אביו לכו"ע כבודם אינו מחמת עצמם אלא ע"י שמכבדים אותם מתכבדים האב והאם, [וכמבואר ברמב"ם⁸ וברמב"ן⁹], ומאידך לגבי אחיו הגדול נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אם חובת כבודו היא מחמת כבוד האב או חובת כבוד עצמי.
- ומעתה נראה לכאור', דבבעל אמו ואשת אביו בודאי אין מצוה לכבדם בלב, שכל הכבוד כלפיהם הוא דרך איך לכבד את ההורים, ולגבי האח הגדול יהיה שנוי הדבר במחלו' הרמב"ם והרמב"ן, דלרמב"ן אין חובה לכבדם בלב וכדין בעל אמו וכו', ולרמב"ם מצוה לכבדם בלב.

---

⁷ וע"ע בספר חוט שני שהביא מדברי הרמב"ם באיגרותיו שכתב שאין מצוה לאהוב את הוריו אלא רק לכבדם, ורק בגר מצוה לאהבו כאהבת המקום, הרי שהרמב"ם נחלק על החרדים והחינוך בזה. ומאידך בתוס' הרא"ש בסוף פרק שני דקידושין כתב דמש"כ "ואהבת את ה' א-לוקיך" הוא לרבות את אביו ואמו שגם אותם חייב לאהוב כשם שמצווה לאהוב את המקום, הרי דנקט כחרדים והח"א.

ומסתבר לכאור' דגם לרמב"ם לא מצינו חובה לאהוב את הוריו, אולם להעריכם ולכבדם בלב מחויב, וכמש"כ החרדים והחינוך שעיקר הכבוד בלב, עיי"ש.

⁸ פרק סוף פרק ו' מהל' ממרים.

⁹ בהשגותיו על ס' המצוות שורש ב'.